

GEOGRAFIEN I SAMFUNDET

I årene 1972-1981 afsluttede 60 studerende B.S. eksamen. Af dem har 16 studeret for højere grad i udlandet, 2 i Sverige, 7 i Storbritannien, 1 i Frankrig, 3 i Kanada og 3 i U.S.A. Fire af dem har ikke afsluttet sine studier i udlandet.

Af de andre, 56, er 25 lærere ved grundskolen (7.-10.år), mellemskoler og gymnasier og 3 er skoleinspektører. En arbejder i kulturministeriet og en er instruktør i geografi på universitetet. Ti geografer er ansatte ved planlægningsinstitutioner (fysisk og økonomisk planlægning) og 12 er ved forskellige institutioner – forskning, kortlægning, natur- og miljøvern, planlægning for statens elektricitetsværk og vejvæsenet.

Såvidt som disse geografer beskæftiger sig med forskning er det for det meste anvendt forskning.

Man kan regne med at i den nærmeste fremtid bliver der ikke stor forandring og at geografer vil have muligheder for lignende stillinger. For ti år siden var næsten alle geografer i Island lærere.

Udviklingen af faget geografi i Danmark

N. KINGO JACOBSEN

Jacobsen, N. Kingo: Udviklingen af faget geografi i Danmark. Geografisk Tidsskrift 83: 16-18. Copenhagen, June 1, 1983.

Geography at the Universities in Denmark.

N. Kingo Jacobsen, professor, Geografisk Institut, Kbh. Universitet, Haraldsgade 68, DK-2100 København Ø.

Som det fremgår af redegørelsen i Københavns Universitet 1479-1979 bd. XIII, 377-446, Geografi ved Sofus Christiansen, N. Kingo Jacobsen og Niels Nielsen har geografi ved de højere læreanstalter frem til 1928 kun haft een lærer, først E. Löffler (1883), fysisk geografi, dernæst H. P. Steensby (1911), kulturgeografi, og siden 1920 M. Vahl, naturgeografi. G. Hatt blev i 1928 ekstraordinær professor i kulturgeografi, således at der fra det tidspunkt var 2 ansatte lærere i geografi. Herudover siden 1920 en »assistent« – i dag ville man kalde det ekstern lektor, Einar Storgaard. Det er derfor yderst interessant at efterspore, hvordan de ansvarlige i 1939 så på situationen, da M. Vahl faldt for aldersgrænsen. Ved kaldelsen af Niels Nielsen udtalte professorerne Vahl og Hatt:

»Vi finder det i høj Grad ønskeligt for Geografiens Fremtid herhjemme, at Professor Vahls Efterfølger bliver en Repræsentant for Geografiens naturvidenskabelige Side. Fagets humanistiske Side er repræsenteret ved Professor Hatt, som ønsker at fastholde sit Professorat i Kulturgeografi, men som i Erkendelse af den naturvidenskabelige Geografis primære Betydning lægger meget stor Vægt paa, at det ordinære Professorat i Geografi tilfalder en Forsker, hvis Hovedinteresse ligger inden for de naturvidenskabelige Discipliner«.

Inden for de videregående uddannelser i Danmark findes faget geografi således repræsenteret ved Københavns Universitet (KU, i nyeste tid siden 1883), Aarhus Universitet (ÅU, siden 1943), Roskilde Universitetscenter (RUC, siden 1970) og Danmarks Lærerhøjskole (DLH siden 1964). Endelig kan Sydjysk Universitetscenter (SUC, siden 1975) nævnes. Her er der tale om et forskningscenter under opbygning. Geografi er ikke repræsenteret hverken på Odense Universitet eller på Aalborg Universitetscenter.

1. *Københavns Universitet.* Faget geografi findes under det matematisk-naturvidenskabelige fakultet og har frem til 1960 bestået af en 5-6 årig grunduddannelse i de naturvidenskabelige discipliner, botanik, zoologi, geologi og geografi med overbygning af et speciale (1 år) i en af de fire discipliner. Fra 1960 skilles geofag og biofag, og geofagene kan læses enten med biofagene eller med mat.-fys. fag som bifag. Efter studieordningen af 1968 går specialiseringen videre, der oprettes to studienævne – et naturgeografisk og et kulturgeografisk, men der bibeholdes en 2-2½ årig fællesmængde som 1. del med geologi som en indbygget del. Geologer har

tilsvarende uomgængeligt bifag i geografi, hvis de søger ansættelse inden for skolevæsenet.

2. *Aarhus Universitet.* Geografi oprettedes her 1943 som kulturgeografi under det humanistiske fakultet, men overflyttedes til det mat.-naturvidenskabelige fakultet ved naturfagenes indførelse i 1966. Samtidig oprettedes et kulturgeografisk institut under J. Humlums ledelse (nedlagt 1981) kun for hovedfagstuderende. Fysisk geografi etableredes ved Aarhus Universitet i 1968 med ansættelse af dr. J. T. Møller som lektor ved Geografisk Institut. Ved en strukturændring 1971 blev fysisk geografi et laboratorium under geologisk institut. 1973 blev J. T. Møller professor. Johs. Humlum er fratrædt 1/7 1981, og professoratet er henlagt. Seneste professor i geografi ved Aarhus Universitet var dr. B. Garner, der fratrædte 1978, hvorefter professoratet har henstået ubesat.

3. *Roskilde Universitetscenter.* Geografi har som natur- og samfundsfag været organiseret i et institut for geografi, datalogi og samfundsanalyse. RUC er ikke styringsmæssigt opdelt i hovedområder. I sin strukturering af faget minder geografien ved RUC meget om forholdene ved Københavns Universitet med den væsentlige forskel, at der er tale om projektorienteret undervisning uden egentlig grunduddannelse.

4. *Sydjysk Universitetscenter.* Siden ansættelsen af dr. P. O. Pedersen i 1975 har geografien været repræsenteret specielt inden for trafikgeografisk forskning. En nyere udvikling vil omfatte moderne kulturgeografiske samfundsanalyser.

Som det fremgår er geografi et historisk begreb med et bestående indhold, der er afhængig af personer og sted. Definitionen af hvad geografi er, er essentiel og afhænger foruden af det nævnte af de spørgsmål, som samfundet anser for at være af geografisk natur. Den enorme vækst inden for de geografiske discipliners metodik samt eksplosionen inden for nyhedsformidling af forskellig art har været en spore og samtidig en hæmsko, fordi gamle forestillinger og skolebøger har fastlåst forståelsen i samfundet for de aktive geografers egentlige gøremål.

	Paste VIP'er	Stud. ialt	Hovedfag	Bifag	Støttefag	Basisdel
Kbh:	26	650	330	220	100	
Aarh:	10	220	110	110	-	
RUC:	9 ¹⁾	276 ²⁾	165 O.B. stud.			111
Ialt	46					

1) Heri er ikke medregnet de to dataloger, som alene varetager undervisning på datalogiuddannelsen.

2) Nat. basis 1/7 af 198 = 28
Sam. basis 1/5 af 414 = 83

Tabel 1. Studerende 1980. Opgørelse: Jan Magnussen.

Definition af geografi. Fra erkendelse og beskrivelse er udviklingen inden for geografien gået via målinger og klassifikationer til erkendelse af lovsammenhænge (forklaringer) og opstilling af modeller (forudsigelser), dvs. studier af processer og dynamiske systemer med anvendelse af systemanalyser. Hvad kan moderne geografi yde? Er geografi stadig bedst defineret ved »geography is what geographers do«? En forsøgsvis definition kunne lyde: Geografi undersøger korrelationer inden for geosfæren (H. Carol) i deres rumlige, tidsmæssige og samfundsmæssige perspektiv. Geografi studerer således mønstre og processer i deres rumlige aspekt. Der er i denne forbindelse tale om udadtil at søge at definere fagets identitet, men indadtil er der reelt tale om en kamp mellem forskellige forskergrupper. Man skal ikke blot afgrænse mod nabodiscipliner, men primært udtrykke geografis problemstillinger, grundbegreber og metoder. På denne baggrund kan man forstå den forskellige udvikling ved de danske universitetscentre.

Videnskabsteoretisk henvises iøvrigt til Københavns Universitet 1479-1979 XIII s. 412-24, hvor såvel natur- som kulturgeografis udvikling er beskrevet. Til synspunktet, at geografis specialdiscipliner i praksis ofte udøves i nærmere kontakt med en række nabodiscipliner inden for andre fag end med hinanden, bør det understreges, at det umiddelbart forekommer besnærende rigtigt, men det gælder kun for så vidt selve specialiseringen rækker. Geografien har herudover interesse i at se problemerne i en bredere sammenhæng, f.eks. i Carl Troll's begreb: Økotopen, det 4-dimensionale landskabsbegreb, der omfatter »Das Totalcharakter der Landschaft«, hvori antroposfæren har sin plads ved siden af lithosfæren, atmosfæren, hydrosfæren og biosfæren. Man kan ikke være specialist i det hele, men man kan være specialist med interesse for løsning af regionale problemstillinger.

	1977	1978	1979	1980	1981
Kbh:	21	15	32	22	24
Aarh:	6	7	8	7	20
RUC:			12	17	28
Ialt	27	22	52	46	72

Tabel 2. Kandidatproduktion. (J.M.)

Tal i %	Kbh.	Aarh.	RUC.
Gymnasiet	33	54	76 ¹⁾
Højere læreanst.	28	17	10
Planl. og adm.	15	16	4
Læser andre fag	13		andet
Uoplyst - ikke beskf.	13	13	10
	(n=54)	(n=63)	(n=57)

1) Heraf er 16 pers. = 33% i pædagogikum.

Tabel 3. Kandidatbeskæftigelse, 1979-80. (J.M.)

Med hensyn til *uddannelsen* er det rimeligt først at omtale, at geografer i dag ud over i København uddannes såvel ved Roskilde Universitetscenter med sigte mod skolen som ved Aarhus Universitet såvel med sigte mod skolen som med ansættelse i den offentlige sektor iøvrigt.

I erkendelse heraf må der henvises til hensigtsmæssigheden ved uddannelsesforløbet i København, hvor alle geografer har en vis fællesmængde. Herudover er det naturligt at strukturere 2. dels undervisningen, således at kandidatafsætningerne inden for de enkelte discipliner sikres over en bred front. Dette gøres dels ved at give dem en identitet som geografer og samtidig at gøre dem spidse. Sidstnævnte kan kun opnås i takt med, at et forskningsmiljø skabes på Geografisk Institut, København, for de 2. dels studerende. Der slås i denne forbindelse til lyd for, at instituttet forsøger at finde relevante regionale samarbejdsprojekter. Den geografiske identitet kan kun findes ad denne vej, specialiseringen klares lettere i relation til den enkelte studerende.

GEOGRAFISK CENTRALINSTITUT ved Københavns Universitet. En oversigt

SOFUS CHRISTIANSEN

Christiansen, Sofus: Geografisk Centralinstitut ved Københavns Universitet. Geografisk Tidsskrift 83: 18-19. Copenhagen, June 1, 1983.

Department of Geography at the University of Copenhagen.

Sofus Christiansen, professor, Geografisk Institut, Kbh. Universitet, Haraldsgade 68, DK-2100 København Ø.

I.

Faget geografi indførtes ved det naturvidenskabelige fakultet i slutningen af forrige århundrede på et tidspunkt, da åbningen af de fremmede fastlande var under fuld udvikling. Fagets opgave blev derfor naturligt at bidrage såvel med fortsat udforskning som med systematisk, rationel beskrivelse af såvel de allerede kendte som de nyåbnede lande.

Den geografiske beskrivelse omfattede såvel natur- som kulturfænomener ud fra den opfattelse, at kendskab til begge kategorier var nødvendig for at forstå landskabets udformning og samfundenes funktion. Geografi har fra gammel tid en spænding mellem en specialiseringstendens (fordi stoffet er så omfattende) og nødvendigheden af stor faglig bredde (fordi forståelse af logiske sammenhænge er så vigtig). Under fagets ekspansion udviklede der sig en arbejdsdeling, som befordrede spredningen på discipliner. Først etableredes lærestole i (natur)geografi og kulturgeografi, senere – og især i 1960'erne – ansattes så mange medarbejdere, at der ved Geografisk Institut arbejdedes med discipliner spændende fra klimatologi, hydrologi, jordbundsgeografi og geomorfologi i spektrets ene ende til landbrugs- og bygeografi, fysisk planlægning og politisk geografi i den anden.

II.

Geografisk Centralinstitut omfatter kun ét institut med fem laboratorier, og til Geografisk Institut er knyttet to feltstationer: Skalling-Laboratoriet (med afd. i Esbjerg, Ho og Tønder) og Sermilik-Stationen ved Angmagssalik.

Det videnskabelige personale omfattede i 1982:
(excl. 29 løstansatte lærere)

- NG lab. A (almen naturgeografi)
- - B (geomorfologi)
- KG - A (økologisk kulturgeografi og landbrugsgeografi)
- - B (bebyggelsesgeografi, bygeografi og fysisk planlægning)
- - C (almen kulturgeografi)